

Əzizəğa Nəcəfzadə
AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
E-mail: azizaga.neccefov@mail.ru

NİZAMİŞÜNASLIĞA DÖVLƏT QAYĞISI HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏDƏNİYYƏT SİYASƏTİNİN MÜHÜM TƏRKİB HİSSƏSİDİR

Xülasə: 6 yanvar 1979-cu ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin (Azərbaycan KP MK-nın 11-ci birinci katibi) təşəbbüsü ilə dünya ədəbiyyatı klassikləri sırasında layiqli yer tutan Nizami Gəncəvinin ədəbi irsinin öyrənilməsi, təbliği və kitablarının nəşri ilə bağlı “Azərbaycanın böyük şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin irsinin öyrənilməsi, nəşrini və təbliğini daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” xüsusi qərarın imzalanması ilə ölkəmizdə nizamişünaslığın yeni mərhələsi başladı.

Ulu öndərin şəxsi təşəbbüsü nəticəsində 1981-ci ilin avqust ayında Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 840 illiyinin təntənəli yubiley kimi qeyd olunması haqqında xüsusi qərar qəbul olundu. Bu qərardan sonra dahi şairin adının əbədləşdirilməsi və təbliği istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçirildi, nizamişünaslıqda xüsusi canlanma baş verdi. Ulu öndərin mədəniyyət siyasətinin mühüm parçası olan Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin dünyada daha geniş coğrafiyada təbliği və əsərlərinin daha dərinlən tədqiqi, nəşri işlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində atdığı mühüm addımlar onun siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildi.

Açar sözlər: Nizami Gəncəvi, Heydər Əliyev, nizamişünaslıq, mədəniyyət siyasəti, ədəbi irsin təbliği

6 yanvar 1979-cu ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin (Azərbaycan KP MK-nın 11-ci birinci katibi) təşəbbüsü ilə dünya ədəbiyyatı klassikləri sırasında layiqli yer tutan Nizami Gəncəvinin ədəbi irsinin öyrənilməsi, təbliği və kitablarının nəşri ilə bağlı “Azərbaycanın böyük şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin irsinin öyrənilməsi, nəşrini və təbliğini daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” xüsusi qərarın imzalanması ilə ölkəmizdə nizamişünaslığın yeni mərhələsi başladı [6].

Ulu öndərin şəxsi təşəbbüsü nəticəsində 1981-ci ilin avqust ayında Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 840 illiyinin təntənəli yubiley kimi qeyd olunması haqqında xüsusi qərar qəbul olundu. Bu qərardan sonra dahi şairin adının əbədləşdirilməsi və təbliği istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçirildi, nizamişünaslıqda xüsusi canlanma baş verdi və görkəmli nizamişünas Zəhra Allahverdiyevanın təbiri ilə desək, nizamişünaslıq tarixində yeni, “2-ci çox möhtəşəm bir mərhələ” yaşandı [7] (birincisi ölkə ziyalıların, ədəbiyyatşünas alimlərimizin Sov.KP MK-nın birinci katibi İ.V.Stalinə məlum məktubundan sonra şairin 800 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında qərarın qəbulu ilə bağlı olmuşdu).

Əlamətdar haldır ki, 1981-ci ildə Azərbaycan EA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun nəzdində əməkdar elm xadimi Rüstəm Əliyevin rəhbərliyi altında xüsusi “Nizamişünaslıq” şöbəsi yaradıldı. Bu illərdə (1981-1983) Nizami əsərlərinin Azərbaycan dilinə poetik tərcümələri yenidən redaktə olunaraq nəşr edildi, “Xəmsə”yə daxil olan əsərlərin mükəmməl filoloji tərcüməsi ərsəyə gəldi. Tərcümələrin, onlara yazılan izah, qeyd, şərh və lüğətlərin müəllifləri Rüstəm Əliyev, Həmid Məmmədzadə, Mübariz Əlizadə, Qəzənfər Əliyev, Vəqif Aslanov, Zümrüd Quluzadə kimi həm təcrübəli, həm də yeni nəsillə nizamişünaslar və şərqşünas-tərcüməçilər idi.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz həmin qərardan sonra 80-ci illərdə Nizaminin həyat və yaradıcılığının daha ətraflı öyrənilməsi, əsərlərinin müxtəlif istiqamətlərdən tədqiqi məqsədi ilə bir neçə Nizami lektoriyası təşkil olundu, əhəmiyyətli respublika və ümumittifaq xarakterli konfranslar keçirildi, nizamişünaslığın aktual problemlərinə həsr olunmuş maraqlı elmi məruzələr dinlənilirdi.

Bu ərəfədə Nizami və onun təsiri ilə yaranan ədəbiyyat mövzusunda Məmməd Cəfər Cəfərovun “Nizaminin fikir dünyası” monoqrafiyası kimi yeni tədqiqat işləri ərsəyə gəldi [1]. Azad Rüstəmo-

va, Xəlil Yusifli, Arif Hacıyev, Nüşabə Araslı, Tağı Xalisbəyli, Çingiz Sasanian və başqa nizamişünaslarımız yaşlı nəsilədən estafeti uğurla alaraq bu istiqamətdə daha cəsarətli addımlar atdı, nizamişünaslığın üfəqlərini bir qədər də genişləndirdilər.

Rüstəm Əliyev 1981-ci ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasətinin aydın təzahürü olan Nizaminin 840 illik yubileyinin təntənəli şəkildə qeyd olunması haqqında imzaladığı tarixi sərəncamından sonra silsilə kitablar nəşr etdirmiş, dünya şərqşünaslarının yaradıcılığından Nizaminin türklüyünü qabardan, şairin xalqı ilə əlaqəsini önə çəkən məqamları tərcümə edərək bir kitabı toplayıb geniş oxucu kütləsinə çatdırmışdır. Onun 1981-ci ildə nəşrə hazırladığı “Məşhur rus alimləri və yazıçıları Nizami Gəncəvi haqqında” kitabı [2] şairin milli mənsubiyyəti etibarilə Azərbaycan-türk etnosuna aid olmasının, əsərlərindəki xalqına bağlılığın görkəmli rus tədqiqatçıları tərəfindən də sübuta yetirildiyini heç bir şərhə ehtiyac olmadan aşkar şəkildə nümayiş etdirir.

Rüstəm Əliyevin 1983-cü ildə dünyada geniş yayılmış bir neçə dildə nəşr edilən “Nizami – qısa biblioqrafik sorğu kitabı”nda [3] Nizaminin tərcümeyi-halı tarixi reallıqlara uyğun, bəzi millətçi qrupların irəli sürdüyü absurd müddəalara cavab olaraq tərtib edilmiş, şairin Azərbaycan reallığı ilə bağlılığı, farsdilli ədəbiyyatda XI-XII əsrlərdə Təbriz, Şirvan və Gəncə şairlərinin yaratdığı Azərbaycan məktəbinə mənsubluğu, onun türk əsilli hökmdarlarla yaxınlığı ön plana – diqqət mərkəzinə çəkilmişdir.

Ulu öndərin mədəniyyət siyasətinin mühüm parçası olan Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin dünyada daha geniş coğrafiyada təbliği və əsərlərinin daha dərinlən tədqiqi, nəşri işlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində atdığı mühüm addımlar onun siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildi.

2011-ci ildə şairin 870 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunması Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 23 dekabr 2011-ci il tarixli xüsusi sərəncamı ilə əlaqədardır. Həmin il şairin yubileyinin dünyanın əksər ölkələrində təntənə ilə qeyd olunması, əsərlərinin nəşri, tədqiqi və təbliği ilə bağlı işlər yeni məcraya qədəm qoydu. Bu ərəfədə Nizami haqqında mətbuatda məqalələr dərc olundu, ölkədə və ondan kənarda elmi-praktik konfranslar keçirildi, şairin əsərlərinin əlyazmalarının foto-faksimiləsi nəşr olundu, yeni monoqrafik tədqiqatlar işıq üzü gördü, bəzi sanballı araşdırmalar yenidən çapa hazırlandı, hətta müasir dövrdə elmi əhəmiyyətini qoruyan Y.E.Bertelsin “Böyük Azərbaycan şairi Nizami” monoqrafiyası (ingilis dilinə çevrilərək dünya oxucusuna təqdim olundu [5]), dünya ölkələrində Nizami mərkəzləri yaradıldı ki, bu da onun bir Azərbaycan şairi kimi təbliğində xüsusi önəm kəsb edir.

2011-ci ildən üzü bəri alimlərimiz Nizaminin türklüyü, Azərbaycan xalqına məxsusluğu, öz millətinin etnik dəyərlərinə bağlılığını inkar etməyə yönələn əks-təbliğatçılarla mübarizə aparır, bu sahədə uğurlu addımlar atırlar. Alimlərimiz bir çox əcnəbi ölkələrin mətbuatında, nüfuzlu elmi jurnallarında bu mövzuda sanballı məqalələr nəşr etdirirlər.

“Azərbaycan Respublikasında 2021-ci ilin “Nizami Gəncəvi İli” elan edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 5 yanvar 2021-ci il tarixli Sərəncamından [8] sonra ölkədə nizamişünaslıq sahəsində yeni canlanma dalğası oldu. Təqdirəlayiq haldır ki, Azərbaycan nizamişünasları səylərini birləşdirib “Nizami Gəncəvinin biblioqrafiyası: izahlı məlumat kitabı” adlı beynəlxalq nəşrin məsələsini qaldıraraq, “Nizami Gəncəvinin həyat və yaradıcılığı” adlı kollektiv monoqrafiyanı nəşr etdirib [4]. “Nizami lüğəti”nin hazırlanması üzərində çalışır, şairin irsini müxtəlif aspektlərdən tədqiq edirlər.

Göründüyü kimi, Azərbaycan nizamişünaslığı bu illər ərzində ulu öndər Heydər Əliyevin və onun siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin diqqət və qayğısı nəticəsində böyük inkişaf yolu keçib, mühüm nailiyyətlər əldə edib.

Deyilənləri nəzərə alaraq cəsarətlə deyə bilərik ki, nizamişünaslığa dövlət qatqısı Azərbaycanda mədəniyyət siyasətinin mühüm tərkib hissəsidir.

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Cəfər M. Nizaminin fikir dünyası. “Yazıçı” nəşriyyatı, Bakı 1982
2. Əliyev R. Məşhur rus alimləri və yazıçıları Nizami Gəncəvi haqqında. Bakı, 1983
3. Əliyev R. Nizami. Azərbaycan, rus və ingilis dillərində bibliografik məlumat. Bakı, 1983
4. Nizami Gəncəvi: həyatı və yaradıcılığı: Nizami Gəncəvi ili: (Kollektiv: Monoqrafiya) /AMEA, N. Gəncəvi ad. Ədəbiyyat İns.-tu; layihənin rəhb. və ön söz müə. İ.Həbibbəyli; elmi red. N.Arslı; məsul red.: Z.Allahverdiyeva, A. Bağırılı, (T. Talıbova). Bakı: Elm, 2021, 981 s.
5. Berthels E. Evgenii. The Great Azerbaijani Poet, Nizami. Life, works, time // Published by Gilgamesh Publishing. – London: 2017
6. ADPU-da “Nizami Gəncəvi: Dahilik zirvəsi” mövzusunda beynəlxalq konfrans öz işinə başlayıb. 18.11.2021. https://azertag.az/xeber/ADPU_da_Nizami_Gencevi_Dahilik_zirvesi_movzusunda_beynelxalq_konfrans_oz_isine_baslayib-1929348
7. Allahverdiyeva Zəhra. Heydər Əliyev və Azərbaycan nizamişünaslığı – 15-04-2021. <https://literature.az/?lang=aze&&page=698&newsId=116769>
8. “Azərbaycan Respublikasında 2021-ci ilin “Nizami Gəncəvi İli” elan edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 5 yanvar 2021-ci il tarixli Sərəncamı. <https://e-qanun.az/framework/46630>

Azizaga Najafzade

STATE CONCERN TOWARDS NIZAMI STUDIES IS A BIG PART OF HEYDAR ALIYEV’S CULTURAL POLICY

Summary: On January 6, 1979, at the initiative of the national leader Heydar Aliyev (11th First Secretary of the Central Committee of the Communist Party of Azerbaijan), a decision was signed "On the study of the heritage of the great Azerbaijani poet and educator Nizami Ganjavi, on measures to improve the publication of his works and their distribution". With the signing of this decision, a new stage of Nizami studies began in our country.

As a result of the personal initiative of the great leader, it was decided to celebrate the 840th anniversary of Nizami Ganjavi in August 1981. After this decision was made, a number of events were held to perpetuate the name of the great poet, and great changes took place in the field of Nizami studies. An important part of the cultural heritage of the great leader is the wider geographical distribution and deeper study of the works of the Azerbaijani poet Nizami Ganjavi in the world. The worthy successor of Heydar Aliyev’s political course, President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev successfully continued his activities in this direction.

Key words: Nizami Ganjavi, Heydar Aliyev, Nizami studies, cultural policy, promotion of literary heritage